

Simon Ghiotto: Goedendag en welkom bij Itinera Talks, de podcast van de beleidsdenktank Itinera over politiek en beleid.

De coronacrisis raakt ons allemaal met verlaten straten, tenminste waar de aanbevelingen worden opgevolgd, lege rekken en supermarkten en natuurlijk een gezondheidszorgsysteem dat op haar limieten botst. Uitzonderlijke tijden vragen uitzonderlijke maatregelen, maar we mogen onze eigenheid, onze democratie en onze vrijheden niet zomaar te grabbel gooien.

Ik ben Simon Ghiotto, fellow van Itinera en uw gastheer voor deze podcast. Vandaag heb ik het samen met Ivan Van de Cloot over de coronacrisis. Ivan is de hoofdeconoom van Itinera en voornamelijk actief rond fiscaliteit en publieke financiën, maar nog veel meer. Hij is auteur van onder meer de boeken Roekeloos, Taxshift en De rekening moet kloppen over respectievelijk de bankencrisis, ons belastingstelsel en onze pensioenen.

Laat ons weten wat je denkt met #ItineraTalks.

Ivan, bedankt dat je er bent, of beter gezegd bedankt dat je in deze uitzonderlijke tijden tijd hebt vrijgemaakt om elkaar te spreken. De opname van een podcast is natuurlijk geen noodzakelijke verplaatsing, zeker niet met de technologie van vandaag.

We beginnen bij het begin, eind december brak in de Chinese miljoenstad Wuhan het coronavirus uit of om precies te zijn het SARS-CoV-2-virus van de coronafamilie dat verantwoordelijk is voor de ziekte COVID-19. Voor het gemak spreken we verder gewoon over het coronavirus.

Wanneer kwam het voor de eerste keer op jouw radar?

Ivan Van de Cloot: Zeker al begin januari. Misschien nog iets vroeger, maar toch al begin januari. Toen is dan natuurlijk gewoon de context er gebeurt iets in China. Mijn radar is een beetje afgesteld op wat mogelijke ontsporingen, risico's die onze economie, maar ook onze maatschappij, zijn die specifiek kunnen beschadigen? Dus heb ik een prudentiële houding, we hebben echt een probleem als we enkel maar goed weer politici hebben die denken dat er geen storm kan opsteken. Ik ben een beetje iemand die altijd oplettend is voor de storm die kan opsteken. In China ontstaat er werkelijk iets groots. Ook al heel snel komen er berichten boven dat de Chinese autoriteit in eerste reflex het niet goed heeft aangepakt. Lokale autoriteiten intimideerden onder meer artsen die daarvoor begonnen te waarschuwen. Maar ook, er was een verlamming van de maatschappij in die zin dat heel die maatschappij in een heel centralistisch regime zit van president Xi. Die heeft de macht echt naar zich toegetrokken. Hij is nu ook sinds een klein jaar supreme leader, dus absolute macht en eigenlijk durft niemand nog echt beslissen zonder zijn toestemming als het over belangrijke zaken gaat. Het is toch wel duidelijk dat dat enorm problematisch is geweest. Lokale autoriteiten begonnen in te zien dat er hier echt een groot probleem is, maar zij durfden niet bewegen tot dat de boodschap aangekomen was bij Xi en helemaal terug naar hen toe werd gereageerd. Het gevolg is dat we wellicht een aantal cruciale weken zijn verloren op die manier.

Simon Ghiotto: China werd alom geprezen om hun krachtdadige aanpak, onder meer door de verantwoordelijke binnen de Wereldgezondheidsorganisatie, maar het is inderdaad exact diezelfde top-down gecentraliseerde macht die in een latere fase autoritaire maatregelen, bijna dictatoriale maatregelen, toelieten die er in de eerste plaats voor hebben gezorgd dat het virus voet aan wal kreeg. Meer zelfs, de arts die het virus mee ontdekte en ondertussen daaraan is overleden, die werd eerst het zwijgen opgelegd. Komen er volgens jou nog meer skeletten uit de kast voor de storm om is?

Ivan Van de Cloot: Ongetwijfeld, maar het heeft niet veel zin om daarop te speculeren en we moeten nu vooral kijken wat wij moeten doen. Het is wel belangrijk om het verschil te zien, wij zijn China niet. Wij hebben lokale systemen, gedecentraliseerde systemen en dat is maar goed ook. Artsen beslissen autonoom. Uiteraard kunnen zij instructies krijgen, raadgevingen, is er nood aan coördinatie, maar wij zitten tenminste niet in de verlamming dat in een lokaal ziekenhuis men eigenlijk niet een boodschap kan verspreiden omdat er eerst toestemming nodig is van de centrale dictator, zal ik het zo maar zeggen. We herontdekken ook natuurlijk een stuk van onze kracht, maar we moeten natuurlijk echt wel een verschil maken, want we waren ook al een tien, twintigtal jaar in dit land in een zekere nonchalance beland waarin we te veel dingen verworven beschouwden en ook niet kritisch genoeg waren naar de relatieve achteruitgang en het verlies aan bestuurskracht en weerbaarheid van onze maatschappij.

Simon Ghiotto: We zijn nu een aantal maanden verder na de eerste uitbraak in Wuhan. Waar je eerst leek te roepen in de woestijn, heb je nu jammer genoeg gelijk gekregen, ziekenhuizen die in allerijl capaciteit proberen vrij te maken, zorgpersoneel en maskers die worden opgevorderd, de beurs die een derde van haar waarde heeft verloren, talloze bedrijven die geen licht zien aan het eind van de tunnel. Zitten we in de coronacrisis of moet het ergste nog komen, vrees je?

Ivan Van de Cloot: Wel, we moeten nuchter blijven, maar we moeten wel rekening houden met mogelijke scenario's, ook economisch. We mogen niet vervallen in een verkeerde houding van de zaken te onderschatten, te minimaliseren en in een soort reflex schieten van iedereen die probeert een goede inschatting te maken van wat er ons te wachten staat, onmiddellijk wegzetten als paniekzaaiers. Ik begrijp die reflex, ook bij media soms in de eerste weken. Ik was in januari al heel alert, want economisch voor China is dat rampzalig en dat gaat de wereldeconomie beschadigen, maar in februari begon ik de eerste signalen op te vangen dat er ook in Italië iets aan de gang was. Ik was daar misschien iets attenter voor dan de meesten, omdat ik een vakantie had gepland in Venetië, al jaren naar uitgekeken en ik heb die in februari al geannuleerd. Ten eerste beginnen er allerlei zaken gesloten te worden, van musea tot kerken en zelfs met mijn echtgenote was ik half februari al aan het discussiëren wat als de luchthavens dichtgaan en we geraken daar niet meer weg? Iedereen zou ons gek verklaard hebben moest ik dat publiekelijk toen gezegd hebben, maar achteraf bekeken was dat nog niet zo een extreem scenario. Voor ons is het natuurlijk nu belangrijk om een heel goed systeem te hebben dat centraal aangestuurd wordt vanuit een centrale cockpit. Dat gaat voor een stuk over die communicatie. De cockpit moet in de eerste plaats natuurlijk bemand zijn door de medische expertise. We vallen nu terug op een stuk expertise die top is op

wereldniveau. Het gezondheidssysteem en ook de gezondheidsonderzoekers in ons land horen bij de wereldtop die zitten vandaag in de cockpit. Dat is heel goed nieuws voor ons.

Maar het wordt nu na het verstrijken van dag tot dag ook extreem belangrijk dat er ook een economische cockpit komt. Er dringen zich extreme maatregelen op en die moeten wel doordacht zijn, gereflecteerd. We moeten die ook durven bijsturen. We nemen soms beslissingen en dan stellen we iets later vast misschien, met nieuwe informatie, nieuwe inzichten, dat die heroverwogen moeten worden. Dat is in mijn ogen zowel op het medische als het epidemische en het economische relevant.

Simon Ghiotto: Die duidelijke communicatie vanuit één centrale cockpit was ook de nummer een, letterlijke en figuurlijke aanbeveling rond corona die je op de website hebt gezet. Ik vermoed dat je dan ook blij was toen de federale fase inging met een eenheid van bestuur en een eenheid van voorschriften?

Ivan Van de Cloot: Ja, dat is essentieel. Natuurlijk, achteraf gaan we een evaluatie maken van welke lessen moeten we trekken, hadden we niet nog sneller moeten reageren? Ik was gisteren met het diensthoofd Intensieve Zorgen van het Universitair Ziekenhuis in gesprek en hij zei eigenlijk hadden we een week vroeger al kunnen schakelen en misschien een paar weken vroeger en dat had ons extreem nuttige tijd gekocht die ook cruciaal was geweest, zelfs in termen van levens die op het spel kunnen staan.

Dus die cockpit is essentieel, dat heeft te maken met communicatie. Ook extreme scenario's moet je durven communiceren. Als er een terreuraanslag is, moeten we allemaal de borst vooruitsteken en we moeten stoer zijn en allemaal tegelijk op straat komen, want er is een terreuraanslag en we moeten tonen dat we ons daar niet door laten intimideren. Maar een epidemie is totaal anders. Dan moet je onmiddellijk eigenlijk gaan alerteren tot zorgzaamheid, tot grote bezorgdheid zelfs. De attitude van mensen kunnen bang worden als we dit of dat zeggen. Dat is een verstaanbare reflex, maar die is niet verstandig. Je moet mensen attenderen dat hun gedrag in deze tijden anders moet zijn dan in normale tijden. Dat heeft te maken met communicatie, maar het moet ook een verhaal worden van de overheid die toont dat ze kan plannen, dat ze perspectieven kan schetsen aan de bevolking. Uiteraard is er onzekerheid, uiteraard zijn er scenario's die we niet goed kunnen overdenken, omdat er te veel onzeker is. Maar je moet wel een plan kunnen uitleggen aan de bevolking, zo gaan we met die zaken om. Daardoor kunnen mensen ook perspectief krijgen en terug houvast vinden.

Simon Ghiotto: De maatschappelijke schade staat buiten kijf. De teller staat vandaag, 20 maart 2020, op ruim 240.000 besmettingen wereldwijd, meer dan 10.000 doden wereldwijd. In België en kleine 1800 besmettingen en 21 doden. Maar ook de economische schade heb je al aangehaald, zowel op korte als op lange termijn en die zal aanzienlijk zijn. Voka sprak van 14 miljard, zo een 3% van het bbp, maar dat hangt natuurlijk af van het herstel. Elders sprak je van een V, U of L-vormige recessie. Wat bedoel je daar precies mee?

Ivan Van de Cloot: In een vorig leven was ik de hoofdeconoom van een commerciële bank, moet ik er toch even bij vermelden, op dit moment wordt er ook een beetje strategisch gecommuniceerd. Als men vandaag spreekt over wij schatten de economische schade op

zoveel, dan betekent dat we willen aantonen dat het heel ernstig is, maar we gaan ook niet communiceren over alle scenario's. Er kunnen vragen over komen van is dat eigenlijk wel de beste keuze, we moeten ook niet tonen dat er extreme scenario's denkbaar zijn en die ook moeten anticiperen. In elk geval, in de cockpit van dat economisch team op centraal niveau moeten alle scenario's op tafel liggen en niet alleen maar als centraal scenario, of het nu over een schade is van 3% van het bbp. Als we een zesde van het jaar aan de helft van de economische capaciteit maar functioneren, dan zitten we echt wel nog een stuk hoger, dan kan dat zelfs oplopen tot 10%. De reflex van dat mag je niet publiekelijk zeggen, want dan worden mensen ongerust, die moeten we eigenlijk terzijde laten. We moeten alle scenario's nuchter en rationeel evalueren.

Heel essentieel is natuurlijk dat het een zo kort mogelijke schok wordt. Dat hebben we natuurlijk niet zelf helemaal onder controle, met name het virus zelf, we moeten dat zo snel mogelijk beheeren. Want zomaar achter de rug krijgen, we kennen de discussie rond de immuniteit en op een bepaald moment zullen heel veel mensen kunnen besmet worden. Maar zeker als we dat kunnen spreiden in de tijd, kan het ziekenhuissysteem dat aan. Tegen dan is er misschien al perspectief op een antivirius. Dan zitten we natuurlijk in een totaal andere discussie. Dan kan bijna het normale leven terug de draad oppikken, zou ik positief durven zeggen.

Maar dus die onzekerheid over hoelang zitten we daarmee echt in de knoei, is natuurlijk groot. Het is ook heel belangrijk te beseffen dat verschillende sectoren verschillend worden getroffen. Er zijn sectoren, zoals de bouwsector, waarover je kan zeggen vandaag gaan er geen huizen gebouwd worden. Maar die dat vandaag niet gebouwd worden, die kunnen misschien volgend jaar gebeuren. Dan heb je een echt inhaalbeweging. Verloren productie dit jaar kan ingehaald worden volgend jaar. Dat is een soort V-herstel, waar sneller herstel mogelijk is in bepaalde sectoren. Maar andere kunnen geconfronteerd worden met een heel traag herstel of zelfs met een permanent inkomensverlies. Als je een pretpark hebt en je hebt vandaag geen klanten, is het niet rationeel om te zeggen dat die volgend jaar twee keer zoveel klanten gaan hebben. We kunnen proberen op te roepen om allemaal terug geld uit te geven volgend jaar, dat zullen we zeker doen. Maar het is ook niet rationeel om te zeggen dat dat allemaal ingehaald kan worden in elke sector. Horeca, restaurants die vandaag niet produceren gaan volgend jaar terug produceren, maar wat er dit jaar verloren is gegaan, is voor een stuk voor altijd verloren. Dat verschil is heel belangrijk, dan spreken we over een L-herstel, de sectoren die een permanent inkomensverlies hebben, omdat je natuurlijk moet gaan inschatten dat we crisismaatregelen moeten nemen, maar we moeten wel selectief zijn. We moeten het verschil maken tussen zaken die toekomstperspectief hebben en misschien zaken die dat niet hebben. Als we discuten over crisismaatregelen, dan spreken we over betalingsuitstel verlenen, aan de banken opleggen of vragen dat zij toch soepeler zijn en dat zij vooral goed hun huiswerk maken en inschatten welke bedrijven effectief met een tijdelijk probleem zitten. Dan moeten zij heel soepel uitstel verlenen. Maar andere bedrijven hebben misschien al te veel jaren een te gemakkelijke kredietbeoordeling gehad, die hadden misschien al weinig toekomst, maar nu helemaal niet meer. Dan moet men daar ook de

conclusies uit trekken. Het geld en kapitaal moet stromen waar het voor de maatschappij goed kan gebruikt worden. Niet in zaken die geen toekomst hebben.

Simon Ghiotto: Als de zee zich terugtrekt, dan ontdek je wie zonder zwembroek zwom, zijn bedrijven in normale tijden dan inderdaad zo kwetsbaar dat drie weken lockdown hen de das al omdoet? Of is dat dan een teken aan de wand dat die bedrijven in ongezonde financiële papieren zaten?

Ivan Van de Cloot: We moeten dat wel natuurlijk voorzichtig benaderen. Bedrijven verschillen enorm in economische realiteit. Er zijn bedrijven met enorme vaste kosten, er zijn bedrijven met veel minder vaste kosten, sommige bedrijven hebben een gigantische cashflow, andere veel minder. Het is heel complex en het is iets te gevaarlijk om daar algemene uitspraken over te doen. Maar het is wel een wetenschappelijk feit waar wij bij Itinera er ook op gewezen hebben een aantal jaren geleden in ons werk rond Falen: een les op weg naar succes!, rond de insolventie en hoe we daarmee moeten omgaan, dat er een realiteit is dat er nogal wat activiteiten de laatste tien jaar in leven bleven enkel omwille van een heel kunstmatige omgeving, onder meer door een heel kunstmatige omgeving op het vlak van centrale banken die bijna gratis geld ter beschikking stellen. Daar hadden we al op gewezen dat dat heel ongezond kan zijn en ons heel kwetsbaar kan maken voor schokken en vandaag zitten we daar nu natuurlijk middenin. Dan is het natuurlijk een beetje niet diplomatisch, maar toch wel correct om te zeggen er is de noodzaak om het kaf van het koren te scheiden. Het heeft geen zin om goed geld naast slecht geld te gooien, zoals men dat zegt. Dat komt natuurlijk ook heel relevant ter sprake als we het hebben over staatssteun. Het is heel normaal en gezond dat er discussies vandaag komen rond staatssteun, maar opnieuw moeten die doordacht en onderbouwd zijn. Daarop ook moeten we heel efficiënt de middelen inzetten. Er zullen inschattingen nodig zijn, in eerste instantie van hoe strategisch bepaalde bedrijven zijn. Ik was eerder deze week in contact met politieke verantwoordelijken, dat was mijn belangrijkste boodschap, maak jullie huiswerk, maak lijstjes, van echte strategische bedrijven die zo kritisch zijn voor het functioneren van onze maatschappij dat jullie daarvoor zullen moeten inspringen, maar doe dat doordacht. Er is een verschil tussen een hele waardeketting van een sector zoals de luchthaven. De luchthaven heeft heel veel kritische functies voor onze maatschappij, maar dat is iets anders dan een individuele luchtvaartmaatschappij. Er is een staatsbelang, een strategisch belang om te zeggen de luchthaven moeten we zoveel als mogelijk vrijwaren. Iets anders is een individueel bedrijf dat om staatssteun komt vragen. Sorry, elke job telt, elk bedrijf telt, maar er zijn limieten aan wat de overheid kan doen. Mensen moeten beseffen, een onderdeel van een multinational of een Duitse maatschappij, het is niet omdat dat SN Airlines dan heet, dat dat automatisch een strategisch belang is. Dat moet kritisch bekeken worden, ook in termen van context, van hoeveel andere vragen en noden zijn er in de maatschappij, want de middelen moeten natuurlijk zo efficiënt mogelijk ingezet worden.

Simon Ghiotto: Als we dan even teruggaan naar die eenheid van communicatie die ondertussen in België toch wel gevestigd lijkt, voor zover ik kan zien, is die volledig afwezig

op Europees niveau. Het lijkt wel ieder land voor zich en zelfs landen die tegen elkaar beginnen spelen. Heeft de Europese Unie dan geen rol hierin?

Ivan Van de Cloot: De boodschap moet heel duidelijk zijn en die is evident, het is erop op eraf. Europa moet nu tonen dat het er is en functioneert als het er echt op aankomt. Het is een zwakkebot en niet zo overtuigend als men zegt, maar als men ons nu meer bevoegdheden in het verleden had gegeven, dan hadden we vandaag krachtadiger kunnen handelen. Dat is misschien juist, maar iedereen moet vandaag in crisismodus springen, ook de Europese Unie.

Er zijn natuurlijk heel pijnlijke zaken al gebeurd met bepaalde landen die de grenzen sluiten de facto voor het exporteren van kritische, medische apparatuur naar andere landen. België heeft bestellingen gehad rond besmettingsmateriaal dat onze artsen nodig hebben in intensieve zorgen om zelf niet ziek te worden van corona en dat wordt tegengehouden aan de Belgische grens. Dat is evident dat dat een majeur probleem is en als dat niet aangetoond kan worden dat dat via Europese coördinatie opgelost geraakt, dan zal dit enorme implicaties hebben voor hoe we naar de Europese Unie kijken in de toekomst. Niet om het weg te werpen, dat zal nooit gebeuren, maar er zullen nieuwe evenwichten ontstaan, dat moeten we heel goed beseffen. Dat gaat over de houding tegenover de Europese Unie, maar dat gaat ook over hoe kijken we naar processen die economen zoals mezelf al jaren zeggen dat die ontwrichtend waren, doorgesloten, zoals de globalisering. We spreken al jaren over piekglobalisering die we achter ons moeten laten. Ik schreef jaren geleden al in een stuk dat we een gezonde bandbreedte nodig hebben om ook nog ons eigen beleid te voeren. De globalisering kan niet betekenen dat er geen autonomie is voor cruciale zaken zoals het gezondheidssysteem. Maar er zijn nog strategische belangen waarvan je moet zeggen sorry, maar wij moeten nog een eigen beleid kunnen voeren op gezondheidsbeleid, op veiligheidsbeleid. Hoe gaan wij om met Chinese bedrijven die ons distributienetwerk van gas of elektriciteit willen overnemen? Hoe gaan we om met milieuzaken, als wij die veel belangrijker vinden dan Amerikanen of genetisch gemodificeerd onderzoek en dergelijke? Dat zijn moeilijke en ethische discussies. Die moeten vooral rationeel gebeuren met onderbouwde kennis. Daar is een bandbreedte nodig. Het is onhoudbaar dat je daar dan zegt, we hebben ons zo verbonden aan allerlei internationale afspraken en verdragen, dat er geen enkele bewegingsruimte meer is op nationaal vlak. Want dat zal nooit een schok overleven zoals we die vandaag kennen.

Simon Ghiotto: De nationale krachtadige overheid zit toch wel in het verschiet met een noodregering die dinsdag het licht zag. Een regering met volheid van bevoegdheid, met 38 van de 150 zetels, met gedoogsteun komen ze op 93 van de 150. Ze telt 3 CD&V ministers, 3 ministers van Open VLD en de MR, een partij met de volle 14 zetels, levert 6 ministers en de premier. Een voorbeeld van de uitzonderlijke maatregelen in uitzonderlijke tijden om met één stem te kunnen spreken of een aansluiting van de democratie?

Ivan Van de Cloot: We moeten daar genuanceerd over spreken. Ik denk dat dat ook nog verder kan uitgewerkt worden door echte specialisten zoals onze collega en algemeen directeur Leo Neels, vanuit grondwettelijk standpunt, zal ik het zo maar uitdrukken. Het punt is, we moeten

vooral kritische zin bewaren. We zijn niet China. We moeten ook in tijden van crisis onze kritische zin bewaren. Dat betekent bijvoorbeeld dat er vragen gesteld kunnen worden over het feit dat journalisten vandaag zomaar klakkeloos de retoriek overnemen dat dit een volwaardige regering is. Daar kunnen heel grote vragen over gesteld worden, misschien kan dat juridisch zo genoemd worden omdat er nog altijd een motie van vertrouwen of wantrouwen kan gebeuren, maar de context waarin dit gebeurt, is toch wel ongezien en daar zijn toch een aantal evenwichten die problematisch kunnen genoemd worden.

Natuurlijk hebben we daadkracht nodig, natuurlijk hebben we een noodbestuur nodig, dat gaat niemand betwisten, maar er is voornamelijk ook een parlement nodig dat die zaken via check and balances goed monitort en kritisch bevraagt.

Voordat ik nog een puntje wil vermelden over de rol van het parlement, even nog eens terugschakelen naar het Europese, namelijk er is de Europese Centrale Bank, zij heeft een rol te spelen, maar dat gaat natuurlijk vooral over de stabiliteit bewaren. Kijk naar Italië, dat land wordt veel harder getroffen dan de rest van Europa, tot vandaag. We zullen moeten afwachten hoever andere landen getroffen worden. Het is heel goed mogelijk dat verschillende landen verschillend getroffen gaan worden, ook gefaseerd in de tijd. Dat is economisch belangrijk. Zelfs als een land zoals bijvoorbeeld Duitsland redelijk snel een economisch herstel zou kunnen kennen en dat zou heel positief zijn voor iedereen, dan gaan andere landen later getroffen kunnen worden en wat een V-herstel in Duitsland kan zijn, doordat een ander land dan pas moet beginnen, denk maar aan het Verenigd Koninkrijk of een Scandinavisch land, al die V's, om het zo maar te zeggen, achter elkaar, kunnen heel snel een heel lange uitgerekte U worden of een heel lang aanslepende crisis, een soort accordeonbeweging. Laat staan als de Verenigde Staten ook nog eens een paar weken achterloopt op ons, hoe gaan zij dit managen met hun gezondheidssysteem dat heel veel miljoenen mensen nauwelijks bereikt? Dat is extreem cruciaal in termen van epidemiebeheersing, dat je effectief geen grote groepen bevolking hebt die je niet kan bereiken.

Over de rol van de banken wil ik nog een paar dingetjes zeggen. Banken hebben de crisis gehad, ze hebben daarna opgelegd door aanbevelingen vanuit de ECB, maar economen zoals mezelf hebben er ook over gepubliceerd, zelfs hele boeken, met aanbevelingen over bijvoorbeeld banken moeten extra buffers aanleggen. Buffers die contracyclus zijn, in goede tijden meer dan in andere tijden en die moeten nu gebruikt worden. Zij moeten nu inderdaad soepeler omspringen met kredietverlening, zolang dat het wel gevrijwaard blijft dat er nog altijd een kritische evaluatie gebeurt van de levensvatbaarheid. Dat kan niet een one size fits all zijn, elke bank gaat daar zijn eigen kritische evaluatie moeten maken. We hebben niet nood aan een soort centrale planning waar alle banken dezelfde oordelen vellen, want dan heb je een groot probleem. Als een bedrijf bij bank A onmiddellijk weet wij hebben geen krediet, dan mag het niet zo zijn dat bij bank B er geen enkele kans is dat die het wel toekent. We hebben geen nood aan een soort eenheidsworst op dat vlak.

Om dan terug te gaan naar de Belgische realiteit, of zal ik maar zeggen de rol van het parlement, we hebben inderdaad volmachtenregering. Die hebben gefunctioneerd in het verleden. Dat is natuurlijk altijd een beetje problematisch, want je zet een beetje de democratie buiten haakjes, maar er zijn ook goede manieren om daarmee om te springen. Dus er is een heel grote plicht om kritisch te bewaken dat er een goede manier is om met deze nieuwe politieke realiteit om te springen. Een heel belangrijke boodschap is het parlement moet functioneren. Want er dreigt een soort nonchalance te ontstaan, achteroverleunend van we hebben volmachten aan de ministers gegeven, zij zullen nu wel doen wat nodig is. Het parlement gaat in een soort verlengd verlof. Dat gaat niet gebeuren, maar dat mag ook niet gebeuren. Want er zijn heel grote discussies denkbaar. Als Nederland een heel andere strategie hanteert, dan gaan er discussies komen over hoe evident is het dat de grens nog altijd zomaar open is tussen België en Nederland. Als er discussies moeten gevoerd worden over steunmaatregelen aan Italië bijvoorbeeld, dat is ook een parlementaire discussie waar, als er gesproken moet worden over allerlei nieuwe mogelijkheden die zich aandienen. Israël monitort vandaag alle smartphones en ze hebben ook in beeld gebracht wie er risicovol in contact kan gekomen zijn met corona en zij monitoren de bewegingen van die mensen via digitale technologie, dat is natuurlijk enorm ingrijpend, bijna ondenkbaar. Maar het gebeurt omdat het cruciale noodtoestanden zijn. De digitale zaken zijn heel beloftevol, maar dat vergt natuurlijk diepe, kritische reflexie die niet ellenlang hoeft te duren zoals we normaal gewoon zijn, maar die kunnen heel snel gevoerd worden, van wat zijn hier de grote vraagstukken ethisch, privacygewijs en andere? Daar moeten we nieuwe evenwichten zoeken en daar hebben we een parlement voor nodig om dat te bewaken.

Ik geef maar als voorbeeld ook als econoom zijn wij al jaren vragende partij dat onderzoekers meer toegang krijgen tot bepaalde data zoals data rond de fiscale inkomsten in dit land van individuen opdat je heel goed precies kan inschatten waar de kwetsbare groepen zitten in een maatschappij. In het verleden was daar eigenlijk een paternalistische houding van dat doen we allemaal wel centraal in één dienst bij de overheid en die doet daar dan nog finaal niet veel mee. Het probleem is dat we ons dat niet meer kunnen permitteren. Uiteraard zijn dat ook nieuwe vragen rond hoe bewaken we dan de vertrouwelijkheid of privacy, daar hebben we ook een parlement voor nodig om die zaken af te dekken. Dus de lethargie mag niet ontstaan van een parlement dat zegt we hebben een volmacht regering, dus wij kunnen nu eventjes de boel sluiten. Alle problemen rond het frequenteren van mensen onderling kunnen vandaag heel sterk aangepakt worden door digitale mogelijkheden. Heel het land schakelt en misschien moeten we ook iets zeggen over het onderwijs, dan moet ook de politiek aantonen dat zij ook op die digitale trein kunnen springen.

Simon Ghiotto: Nu je het onderwijs aanhaalt, is het het perfect moment om erop te wijzen dat we nu wel over het slechte aan het spreken zijn, maar dat er ook enorm veel goed naar buiten aan het komen is. Leerkrachten die voorbij hun opdrachten, zelfs voorbij hun toestemmingen gaan om toch hun studenten bij te houden, om toch hun leerlingen en studenten te ondersteunen?

Ivan Van de Cloot: Ja. Scholen, ik kan uit eigen ervaring spreken natuurlijk met mijn twee dochters, sturen vandaag al taken en huiswerk naar hun leerlingen. Er is een enorme opportuniteit voor een kwantumsprong te maken naar het gebruik van technologie voor afstandsonderricht. Het mag toch wel gezegd worden, we hebben inderdaad voorbeelden van het beste van de mens en van de veerkracht, vindingrijkheid. Veel universiteiten zijn op één weekend online gegaan, een digitale kwantumsprong die we anders misschien heel geleidelijk maar hadden kunnen doen. We moeten natuurlijk die dingen evalueren, kritisch, op tijd bijsturen, want er zullen ook zaken bovenkomen die niet zo goed functioneren. Waar we toch wel opnieuw op wijzen, is er is een enorme bottom-up daadkracht en veerkracht en voluntarisme, het kan echt niet zijn dat je dan een soort tegenbeweging krijgt, nooit iets is fataal, zolang het maar bijgestuurd kan worden. Maar we hebben al signalen genoeg, signalen is een beetje voorzichtig uitgedrukt, er zijn gewoon instructies en de website van het Departement Onderwijs en de centrale koepels spreken voor zich. Zij gaan eigenlijk in de rem schieten van te zeggen die initiatieven van leerkrachten is allemaal goed, maar wij kunnen dat zomaar niet aanvaarden dat dat allemaal mee zal tellen voor het hele leerproces. Leerkrachten moeten vooral oefeningen gebruiken van reeds geziene leerkrachten, maar leerkrachten zeggen zelf dat willen wij niet. Wij willen niet al die tijd verliezen, wij willen de digitale mogelijkheden omarmen om in deze uitzonderlijke omstandigheden onze job te blijven doen. Het kan niet zijn dat centrale koepels en overheden afremmen wat er allemaal aan moois kan ontstaan. Uiteraard moet daar kritisch ondersteund worden en gewezen worden als er daar zaken bijgestuurd moeten worden, maar je mag vooral niet al die grote spontane vindingrijkheid beginnen afblokken.

Simon Ghiotto: Ook natuurlijk met de nodige aandacht voor sociale inclusie, want niet alle kinderen en niet alle gezinnen hebben toegang tot en de mogelijkheden om online te gaan, dus daar mogen we zeker ook niet blind voor zijn.

Ivan Van de Cloot: De overheid kan ook een kwantumsprong maken, het Departement Onderwijs, om allerlei digitale platforms te creëren die alle scholen, alle leerkrachten kunnen gebruiken. Dan heb je dus een echt antwoord op het terecht risico dat sommigen sneller schakelen dan anderen.

Simon Ghiotto: Een volledige discussie over onderwijs en afstandsonderwijs zou ons te ver brengen. We doen ondertussen flink wat rond het coronavirus, er is de lockdown die we niet echt volledig een lockdown mogen noemen en allerhande crisismaatregelen, zowel op maatschappelijk als economisch vlak. Maar is al het fruit al geplukt? Zijn er nog acties die we zo snel mogelijk moeten nemen? Zowel als individu als maatschappij, als beleidsmaker om de crisis het hoofd te bieden en herstel achteraf te bespoedigen?

Ivan Van de Cloot: Ik denk dat de helderheid kan helpen. Als ik nu even de vijf hoofdpunten van onze aanbevelingen samenvat, de overheid moet een centrale cockpit zijn die perspectief biedt en performant communiceert, een. Twee, we do have to keep the lights on, de lichten moeten blijven branden. Dat betekent dat we een urgentieplan nodig hebben, er zijn kwetsbare bedrijven die moeten ondersteund worden. De meest efficiënte maatregelen

liggen op tafel, zijn in uitvoering, zoals tijdelijke werkloosheid, zoals uitstel van fiscale verplichtingen. Dat kan zuurstof bieden die het verschil maakt tussen permanente schade of maar een tijdelijke schok. Het is belangrijk dat we de schok zo kort mogelijk in de tijd kunnen maken via die strategie. Er is ook een heel maatschappelijk sociaal component, namelijk watch your neighbours. Er zijn kwetsbare groepen, er zijn de ouderen. Je hebt daar een verantwoordelijkheid voor. Er zijn heel veel solidariteitsinspanningen, eigen initiatieven van burgers en die moeten we aanmoedigen, want dat is heel veerkrachtig en dat toont dat er meer in de maatschappij is dan enkel de overheid en anonieme individuen. Maar er kan ook wel een rol zijn om die goede voorbeelden te verspreiden en kenbaar te maken aan iedereen, zodat er een soort best practices platforms komen van zaken die we kunnen leren van goede initiatieven. Maar zorg ervoor dat ouderen niet geïsoleerd worden, ook in deze moeilijke tijden.

Er is natuurlijk een heel belangrijke zaak rond hoe gaat dit allemaal economisch budgettaire impact opleveren? Het is nu niet de tijd van austeriteit, dat betekent in goede jaren moet je reserves bouwen, want je hebt die nodig wanneer crisissen komen. Crisissen komen er steeds. Nu is het de coronacrisis. Er zijn andere crisissen geweest, zoals de financiële crisis. Die zijn recurrent in de geschiedenis, daarvoor moet je altijd waakzaam zijn, dat is prudentieel denken. Dus in de goede jaren reserves opzietten, schulden afbouwen zodat je schokken kunt weerstaan. Dat is wel een heel kwetsbaar punt voor ons land, wij hebben een heel slechte begrotingscultuur waar er altijd veel vragen zijn om alle reserves op te souperen, terwijl het eigenlijk het moment is om ze aan te lengen. Maar vandaag geen austeriteit, er zijn grote ingrepen mogelijk, maar die kosten ook geld. Als ik naar tijdelijke werkloosheid kijk, mijn eigen economische analyse was eigenlijk dat je de eerste maand nog meer zou moeten durven doen. Dan zou je moeten zeggen 100% vervanging van het inkomen. Men heeft onmiddellijk gezegd van we schakelen naar 70%. Ik begrijp dat er budgettaire beperkingen zijn, maar je moet mensen ook perspectief geven, een kans om zich aan te passen. Het was wellicht verstandiger geweest en dat kan nog altijd bijgestuurd worden, dat is mijn boodschap in belangrijke mate, durf dingen terug heroverwegen en bijschaven als dat nodig is, als er nieuwe inzichten zijn. Dat is overigens ook op het vlak van de discussie rond de scholen die open moeten of niet. Maar budgettaire en economisch, tijdelijke werkloosheid kan een enorme buffer zijn. We moeten de schok bufferen. De eerste maand zou het bijvoorbeeld mogelijk zijn om 100% vervanging te geven, na een maand 90, na twee maand 80, na drie of vier maand 70. Dan zit je in een perspectievenverhaal, waar mensen tijd hebben om zich toch even aan te passen. Uiteraard zijn er kwetsbare sectoren waar extra maatregelen nodig kunnen zijn. Daar is een belangrijke discussie rond de strategische sectoren. Finaal een heel belangrijk punt, want er is een enorme schok in de maatschappij die voor grote verschillen zorgt tussen groepen in de maatschappij. Deze keer heeft dat te maken met mensen die in afgeschermden sectoren zitten. Vast benoemde beroepen, verzekerde beroepen, ambtenaren, hoogleraren, leerkrachten. Het kan niet zijn, het is onhoudbaar. Het is maatschappelijk verscheurend moest de indruk ontstaan dat bepaalde groepen nauwelijks getroffen worden terwijl andere over leven en dood moeten nadenken en effectief hun hele inkomen zien

verdampen, zomaar van dag op dag. Daar zullen belangrijke discussies zijn en ik doe mijn oproep daar opnieuw, om een werkbaar parlement te krijgen dat niet in een lethargie zit om te discutenen over allerlei nieuwe creatieve solidariteitsmechanismen voor die twee verschillende situaties. Mensen die in volle kwetsbaarheid staan, getroffen in volle kracht door deze schok en anderen die in een redelijke afgeschermd positie zijn. Dat is een heel belangrijk aandachtspunt.

Simon Ghiotto: Dat lijkt mij een mooie noot om mee af te sluiten. Heb je nog een laatste boodschap voor de luisteraars?

Ivan Van de Cloot: Ik zou echt nog een laatste oproep willen doen aan de minister van Financiën die goede maatregelen neemt inzake uitstel van fiscale verplichting, btw, bedrijfsvoorheffing en andere, maar er is ook nog een schande. Er is de schande dat de overheid een enorm slechte betaler is. In vergelijking met andere landen is dat merkbaar meer en dat is eigenlijk een soort strategie van onze overheid die onfatsoenlijk is, om zo een beetje voor haarzelf marge te creëren. We rekenen dat snel op twee miljard euro die de overheid steeds maar voor zich uitschuift aan onbetaalde facturen aan zijn leveranciers. Ik doe een oproep, toon uw ruggengraat en geef ineens mee dat het u spijt, dat u dit soort praktijken te lang heeft toegelaten. Zorg dat die facturen die openstaan en niet betaald zijn tot vandaag door de overheid, volgende week allemaal betaald zijn.

Een laatste, bijna emotionele oproep, mensen beseft dat er echte helden zijn in de maatschappij, alle zorgverleners op dit moment zijn echte helden en wij moeten daar heel grote dankbaarheid voor uitdrukken.

Simon Ghiotto: Minister, u weet wat te doen. Bedankt Ivan, voor uw raad en daad. Bedankt ook aan onze luisteraars om er weer bij te zijn. Ik was Simon Ghiotto en samen met Ivan Van de Cloot hadden we het vandaag over de coronacrisis.

Voor wie meer wil weten, de eenheid van communicatie vraagt natuurlijk dat u eerst naar info-coronavirus.be gaat voor de laatste updates en maatregelen, maar sociaal-economische analyses vind je ook op onze website itinerainstitute.org. Abonneer u op de podcast en blijf op de hoogte van politiek, beleid en Itinera.